

SANTIAGO BIDEA HONDARRIBITIK

Santiago bidea Hondarribitik igarotzen zenaren aipamen soilak ditugu, orain arte inork ez bai du agiri zehatzik agertu. Horren adibide batzuk emango ditut gaurko hontan.

Euskarazko testu zaharretan Jon-Done Jakue bezala azaltzen zaigu gaur egun Santiago dena. Pierre Lhanderen *Dictionnaire Basque-Français* (1926) begiratzen badugu, gidari lagunduko digun "Jondoni Jakobeko bidea" (*voie lactée*) dela ikus dezakegu. Esan beharrik ez, horren arabera euskaldunok aspaldikoa dugula izendatzeko era hori.

Erdi Arotik ezaguna zen Hendaiain Subernoia zeritzan ospitalea, Santiago bideko erromesak babesten zituena. Hortik eman zitzaion Santiago zubiaren izena Hendaiatik Irunerakoari.

Baina bestetik zer? Zubi hori baino lehenagotik bazen Hondarribiko portugarren auzoan Madalena ermita, Santiago Kalearen mutur batean. Madalena ermita hauek antzina gehienetan ibai ertzetan eraikitzen ziren erromesen ostatutzat. Beraz, pentsatzekoa da hemengoak ere eginkizun hori beteko zuela.

Ibiak baliatzen zituzten Erdi Aroan zubirik ez zen tokietan ibaiak igarotzeko. Oroi itsasberan ibi bihurtzen zelako hartu zuela hiriak bere izentzat Hondarribia. Horren kideko dira hemen bertan Urdanibia eta Beoibia (gaur Behobia dena).

Ives Bottineau-k *Les Chemins de Saint-Jacques* (A. Valiente-k gaztelerara itzulia 1965. urtean Barcelonan argitaratu zen J.M. Ruiz Morales-en hitzaurrez). Liburuaren azken partean zekarren mapan ikus daiteke, esan ohi den bezala, zein zabala zen Santiago bidea, eta hor agertzen zuenez Bidasoa itsasoratzen den mugatik jartzen zuela bideetarikoa bat.

Baina bestelako bi lekuko zehatz ere baditugu XV. mende bukaerakoak.

Bata, duela bostehun urte Burgostik, 1496. urteko urriaren 4an, Joana eta Joan printzeek Hondarribiko "alkaide" zen Diego López de Ayala kapitainari idatzi zioten gutunean, frantsesei sarrerarik ez uzteko agindua emanaz, hara zen zioen: "... *es mal recaudo dexar assi entrar libremente quantos franceses entran, vnos so color que van a Sanctiago, otros con otro achaque, deueys mucho mirar...*" (ikus

Duque de Frias, "Cartas de los Reyes Católicos al Capitán Diego López de Ayala, alcaide de Fuenterrabia" *Boletín de Estudios Históricos sobre San Sebastián*, 4 (1970), doc.59.

Bestea, garai bereko irudi bat, Santiago erromes, Santa Maria Parrokiko korupeko sabaiaren gangan aurkitzen dena, bere kapelan txirla, lepotik katez gurutz itxurako giltza zintzilik eta eskuan makila. Gotiko bukaerakoa bere estiloz.

Bidea, esango nuke, Hondarribitik Lezora zuzen zijoala, orain adieraziko dudanez. Bide horren aztarnarik bada Jaizkibel mendiaren hegoaldeetik zeharka.

Hasiera, Sainduatik Botika baserrira, zeren garai haietan botikak ez bai ziren sendagarriak saltzeko bakarrik, hiritik irteeran bidailaria zernahitarik hornitzeko baizik; gainera jakina, sendagarriak ere bai. Handik goraxeago dugu Galtzaraburu baserria, izenak salatzen du nondik igarotzen zen galtzara zahar hura. Eta Galtzaraburutik, zalantzarik gabe, Arkoll burura zijoan, non dagoen Santiago ermita (gaur Santiagotxo deritzaiona). Gero, nire ustez, Montserrat ermitaren ingurutik ipistikura. Ipistiku ez da besterik apezpiku edo obispo baizik. Ez dakit zergatik duen izen zahar hori, baina daitekeena noizbait ipistikuaren egoitza izatea edo bidean ipistikuak inoiz hori ostatu edo bebesleku har zezakeelako.

Ipistikutik Esteuz gaina hartuko zuen galtzarak, ren hara iritsi baino

lehentxoago oraindik argi dago han erreka igarotzeko harlanduzko ibia, zubia egitea baino errazagoa zena. Esteuztik zeharka Alarguntza baserri aldera. Arrutelako Inaxiok kontatu zidanez, lehengo zaharrei entzuna zuela diodan inguru hoietatik zela errege-bidea, baina horren aztarnak desegin zirela mendietako pistak irekitzean.

Altura haiek ikusgarriak izango ziren erromesentzat, ekialde eta hegoaldera eskaintzen zizkioten uhartze ikuspegi ederrez eraginik izango zuen Frantziako lautadak igaro ondotik.

Alarguntzatik laster, oraindik galtzadaren bi zati agertzen zaizkigu, lehena zubitxo batekin. Bere egiturak Erdi Arokoa dirudi. Hortik Jaizkibelgo allerruak zehar beruntza jetsiko zen Lezora.

Oraindik bada zer ikertu Gipuzkoa zehar. Beste muturrean, Deba ibai ondoan dago Astigarribia, Sasiolatik hurbil, eta urtetxoak dira handik Arno mendia zehar Arnoetara eta handik Bizkai aldera dijoan galtzada ikertu nuela. Gaur hemen dakartena horren adierazpena ez denez, utz dezadan.

Baina, bukatzeko oroitu nahi nuke, zerbait esan nahi dutela Compostela bertan "Callejuela de Fuenterrabia" eta "Plazuela de Fuenterrabia" izen horiek. Hemendik zijoan bidearen oitzapena ote?.

JUAN SAN MARTIN

